

HETEROTOPIC VIEW

Journal homepage: www.heterotopicview.com

HETEROTOPIC
VIEW

Social Science Journal

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ EXAMINATION OF 5TH GRADE SOCIAL SCIENCES TEXTBOOK IN TERMS OF ELEMENTS OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Mavi Akkaya YILMAZ¹, Sercan AKTAŞ², Feyza KABALAY³

Makale Bilgisi

Gönderildiği Tarih

08.05.2024

Kabul Edildiği Tarih

29.05.2024

Article Info

Date Received

08.05.2024

Date Accepted

29.05.2024

Anahtar Sözcükler

Somut olmayan kültürel miras, Sosyal bilgiler, Ders kitabı

Keywords

Intangible cultural heritage, Social studies, Textbook

Öz. Bu çalışma, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan ve 2023-2024 eğitim öğretim yılında okutulan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) unsurlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve kitaptaki çeşitli unsurlar betimsel bir analizle incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar'da 728, Gösteri Sanatları'nda 6, Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler'de 9, Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar'da 36 ve El Sanatları Geleneği'nde 5 olmak üzere toplamda 784 unsur tespit edilmiştir. Bu çalışma, ders kitabı aracılığıyla öğrencilere Somut Olmayan Kültürel Miras'ın önemini ve çeşitli yönlerini aktararak kültürel farkındalığı artırmayı hedeflemektedir. Sosyal Bilgiler dersi Somut Olmayan Kültürel Mirası Korunması Sözleşmesi'nin hedeflerini destekleyerek, öğrencilere Somut Olmayan Kültürel Miras'ın korunması ve taşıyıcılarının saygı görmesi gerektiği bilincini kazandırmayı amaçlamaktadır. Türk kültürünün unsurlarından yola çıkarak milli bilincin oluşturulmasına katkı sağlamak ve öğrencilere kültürel unsurların toplumları birbirinden ayıran özellikler olduğunu anlamalarını sağlamak da bu çalışmanın amaçları arasındadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2023). Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin kültürel unsurların toplumları birbirinden ayıran özelliklerin ders kitabında yer aldığını kavrayacakları ve aynı zamanda kendi kültürlerinin dünya kültürel mirasına katkı sağladığı farkındalığının arttırması öngörülmektedir.

Abstract. This study aims to examine the elements of Intangible Cultural Heritage (ICH) found in the 5th Grade Social Studies textbook approved by the Ministry of National Education and taught during the 2023-2024 academic year. In the research, document analysis method was used and various elements in the book were analysed through a descriptive analysis. According to the results of the analysis, a total of 819 elements were identified, 763 in Oral Traditions and Narratives, 6 in Performing Arts, 9 in Social Practices, Rituals and Feasts, 36 in Knowledge and Practices Related to Nature and the Universe, and 5 in Handicraft Traditions. This study aims to increase cultural awareness by conveying the importance and various aspects of Intangible Cultural Heritage to students through the textbook. By supporting the objectives of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, the Social Studies course aims to give students the awareness that the Intangible Cultural Heritage should be protected and its carriers should be respected. Contributing to the creation of national consciousness based on the elements of Turkish culture and making students understand that cultural elements are the features that distinguish societies from each other are also among the objectives of this study (Ministry of National Education [MoNE], 2023). According to the results of the study, it is predicted that the students will comprehend that cultural elements are the features that distinguish societies from each other in the textbook and at the same time increase the awareness that their own culture contributes to the world cultural heritage.

1. Giriş

Kültür, toplumda var olan insanların yaşayış biçimini ifade etmektedir. Bir toplumun, doğumdan ölüme kadar olan her anını kültürün bir parçası olarak kabul etmek mümkündür. Kültür, dil,

din, gelenek, görenek, edebiyat ve sanat gibi yaşamın içerisinde yer alan disiplinleri içermektedir. Kültürel miras ise, toplulukların paylaştıkları ortak bağ olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, kültürel miras, geçmişten günümüze ve günümüzden geleceğe bir köprü görevi görmektedir. (Batmaz ve Biçici, 2021) Kültürel Miras

¹ Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aydın

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın

öğeleri iki başlık altında incelenmektedir: Somut Olmayan Kültürel Miras ve Somut Kültürel Miras, Somut kavramı soyut kavramının zıttı olmasına rağmen, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) 2003 yılında ilk kez Somut olmayan kültürel miras tanımını yapmıştır (Alptürker ve Gök, 2021). Somut, elle tutulan, gözle görülen ve açık seçik özellikleri algılanabilen olarak tanımlanır. Soyut ise somut kelimesinin zıttı olarak, elle tutulmayan, gözle görülmeyen, ancak düşünce dünyamızda yer edinen nesne dünyası dışındaki ve daha çok algılamaya ve kavramaya yönelik söylem ve olguları ifade etmektedir. Örneklendirmek gerekirse kıyafet seçimi, yemek alışkanlıkları ve yaşam tarzı gibi unsurlar somut kültür öğelerini şekillendirirken, gelenekler, dil ve müzik gibi soyut kavramlar da soyut kültürün temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu soyut öğeler, toplumun değerlerini, inançlarını ve davranış kalıplarını yansıtarak kültürel kimliğin bir parçası haline gelir. Soyut kelimesinin bu unsurların tamamını ifade etmesi ve UNESCO'nun ise ikinci grup örneği tanımlamak istemesi nedeniyle soyut kelimesinin kullanılması uygun görülmemiştir. UNESCO, "somut olmayan" ifadesini soyut kavramının yerine tercih etmiştir. Dolayısıyla, söz konusu ifadenin somut kelimesinin zıt anlamlısı olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. (Türker ve Çelik, 2012).

Somut Olmayan Kültürel Miras öğeleri tüm insanlığa hitap etmektedir. Somut Olmayan Kültürel Miras, yılların deneyimlerinden süzülerek gelebilmiş, nesilden nesle aktarılan bir değerler bütünü olarak kabul edilmektedir. Kültürel değerlerin içinde buldukları toplum ile arasında derin bağları bulunur. Yaşadığımız toplumun kültür dokusunu şekillendiren unsurlar, somut olmayan kültürel miras öğeleridir (Turan, 1990'dan akt. Demirezen ve Aktaş, 2020). Öğretim programlarında da önemli bir yer tutan somut olmayan kültürel miras öğeleri, öğrencilere kültürel kimliklerini anlama ve değerlendirme fırsatı sunar. Bu öğelerin öğretim programı içerisinde ve dışında çeşitli yöntemlerle işlenmesi, öğrencilerin kültürel mirasa olan bağlılığını artırabilir ve kültürel çeşitliliğe saygılı bireyler yetiştirmeye katkıda bulunabilir. Bu bağlamda öğretim programında bu eğitimler Sosyal Bilgiler, Tarih, Sanat, Türkçe ve Müzik gibi derslerde gerçekleştirilir. Okullarda 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda haftalık 3 saat olarak planlanıp okutulan Sosyal Bilgiler dersine yer verilmektedir. Bu ders, öğrencilerin ulusal ve küresel düzeyde millî bilince sahip iyi ve etkin bireyler olarak yetişmelerini, demokratik, laik, millî ve çağdaş değerlere sahip olmalarını sağlar. Ayrıca yasalar önünde eşit olduklarını bilme, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesine katkı sağlama, insan-çevre etkileşimini açıklama, mekân algılama becerilerini geliştirme, çevre duyarlılığı içinde doğal kaynakları koruma ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olma gibi birçok bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersi kazanım, beceri ve değerler bağlamında düşünüldüğünde, kültürel mirasa duyarlı bir eğitimin verilmesindeki önemi yadsınamaz Sosyal Bilgiler dersi bilgiyi üretebilen, pratikte kullanabilen, sorunları çözebilen, eleştirel düşünebilen, girişimci ruha sahip, kararlı, iletişim becerileri gelişmiş, empati yeteneği olan, topluma ve kültüre katkı sağlayabilen niteliklere sahip bireyleri topluma kazandırmayı amaçlar. Sosyal Bilgiler dersi, kültürden

beslenerek bireyin topluma uyum sağlamasına yardımcı olurken, düşünme yeteneklerini geliştirir ve sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerleri kazanmalarına destek olmaktadır (Deveci, 2009).

Çalışmada Evirgen, Özkan ve Öztürk (2023) tarafından yazılan MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın ana problem durumunu "MEB 5. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerinin dağılımı nedir?" sorusu oluşturmuştur. Bu ana problem cümlesine göre de aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Toplum İçinde Ben" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?
2. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Ülkem, Kültürüm ve Tarihim" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?
3. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Yaşadığımız Yer" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?
4. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Teknoloji ve Yaşam" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?
5. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Üretimden Tüketime" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?
6. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Toplum İçinde Çalışanlar" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?
7. MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı "Küresel Etkileşim" ünitesi içerisindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı nedir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın veri setini oluşturan ve birincil veya ikinci kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi durumudur (Özkan, 2021). Araştırmalarda yorumun esas olduğu ve veri toplamının yorum için olduğu dikkate alındığında bu yöntem ile özgün bilimsel çalışmaların yapılabileceği durumu ortaya çıkar (Karasar, 2018). Özellikle tarih ve sosyal konulara ilişkin ders kitapları eğitim bilimci açısından doğrudan bir araştırma nesnesi olabilir (Ulutaş, 2017).

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan çalışmada veriler, Evirgen, Özkan ve Öztürk (2023) tarafından hazırlanan ve Milli, Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan "Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı" aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde ise Öcal Oğuz'un (2018) Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri üzerine 2018 yılında yaptığı çalışmadaki tasniften faydalanılmıştır. Dolayısıyla literatürde belirlenen başlıklardan yararlanıldığı için veriler betimsel (tümdengelim) analiz yapılarak irdelenmiştir. Tümdengelimci analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; analiz için bir çerçeve oluşturma, verilerin kodlanması, bulguların

tanımlanması ve bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Çalışmada ders kitabındaki metinler ve metinlere ilişkin görseller üzerinde analiz yapılmıştır. Görsellere ilişkin haritalar değerlendirilirken haritanın bütünlüğü dikkate alınarak harita başlıkları üzerinden analiz yapılmıştır. Yine bu çalışmada değerlendirme soruları analiz dışında tutulmuştur. Ayrıca veriler analiz edilirken analiz birimi olarak sözcük belirlenmiş ve bu çerçevede veriler sayısallaştırılırken de yüzde ve frekans dağılımından yararlanılmıştır.

Geleneksel diyebileceğimiz nicel çalışmalardaki geçerlik ve güvenilirlik ifadeleri nitel çalışmalarda daha farklı ifade edilebilmektedir. Bu ifadelerle baktığımızda nitel çalışmalarda iç geçerliliği ifade edebilmek için "inandırıcılık" kavramı, dış geçerliliği ifade edebilmek için "aktarılabirlik" kavramı, güvenilirlik için "tutarlılık" kavramı ve nesnellik yerine de "teyit edilebilirlik" kavramı kullanılabilmektedir. (Guba, 1981). İnanırcılığı artırmak için uzun süreli katılım ve ısrarlı gözlem, akran değerlendirmesi, veri çeşitlemesi, üye kontrolü, olumsuz vaka analizi ve referans yeterliliği kriterlerine bakılabilir. (Lincoln ve Guba, 1985). Bu çerçevede yukarıdaki kriterler dikkate alındığında yapılan çalışmada inandırıcılığı sağlayabilmek amacıyla akran değerlendirilmesine başvurulmuştur. Çalışma araştırmacılarla ast-üst ilişkisi içerisinde olmayan ve alanda uzmanlığı bulunan bir akademisyen tarafından detaylı bir biçimde incelenmiştir. Uzmanın önerileri doğrultusunda çalışma yeniden gözden geçirilmiştir.

Nicel çalışmaların mantığında olan genellenebilirlik durumunun nitel çalışmalar için geçerli olduğunu söyleyebilmek pek mümkün değildir. Bu sebeple de nitel çalışmalardaki aktarılabirliği sağlamak için bazı şeyler yapılabilir. Aktarılabirliği artırmanın temel yolu çalışmanın belirli bağlamlarını, katılımcılarını, ortamlarını ve koşullarını ayrıntılı olarak tanımlamaktır.

Böylece okuyucu, sonuçların diğer bağlamlara veya katılımcılara uygulanma potansiyelini değerlendirebilir (Braun ve Clarke, 2013). Yapılan çalışmada da bu durum dikkate alınarak her şey detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda olay ve olguların aynen tekrar edebilmesi neredeyse imkânsızdır. Ancak buna rağmen nitel araştırmalarda da tutarlılığı sağlamak için bazı yollar kullanılabilmektedir. Yapılan bu çalışma da tutarlılığı sağlayabilmek amacıyla söz konusu doküman üç araştırmacı tarafından önce ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analiz edilirken Oğuz (2018)'ün kitabında belirttiği Somut Olmayan Kültürel Miras'a ilişkin ana başlıklar olan "Yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları, Sözlü gelenekler ve anlatımlar, Gösteri sanatları, Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve son olarak El sanatları geleneği ana başlıkları kategori olarak ele alınmıştır. Kitap içerisinde her bir ana başlığı oluşturan unsurlar kod olarak değerlendirilmiştir (örneğin sözlü gelenekler ve anlatımlar içerisinde mit, efsane, destan vb. unsurlar yer almaktadır). Daha sonra her bir araştırmacı kendi analizini tekrar irdelemiştir. Akabinde üç araştırmacı bir araya gelerek birbirlerinin kodlamaları üzerinde yaklaşık beş saat görüş alışverişinde bulunmuşlardır ve böylece tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapılan bu çalışmadaki analizlerde ortak görüşe sahip olunması çalışmanın teyit edilebilirliği boyutunu da desteklediği söylenebilir. Yine teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla çalışmanın tüm aşamaları mümkün olduğunca detaylı açıklanmıştır. Ayrıca bulgularda analiz görsellerine de yer verilerek analizin nasıl yapıldığına ilişkin daha çok bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

3. Bulgular

Bulgular kısmında incelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki "Toplum İçinde Ben; Ülkem, Kültürüm ve Tarihim; Yaşadığımız Yer; Teknoloji ve Yaşam; Üretimden Tüketime; Toplum İçin Çalışanlar ve Küresel Etkileşim" ünite adlarına göre alt başlıklar düzenlenmiştir. Bu alt başlıklarda bulunan SOKÜM öğelerine ait tabloya ve bu öğelere ait görsel ve açıklamalarına yer verilmiştir. Ünitelere geçmeden önce SOKÜM öğelerine ait genel bir dağılıma bakıldığında ise "Beşinci sınıf ders kitabındaki ünite bazı SOKÜM öğelerinin dağılımına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Beşinci Sınıf Ders Kitabındaki Ünitelere Göre SOKÜM Öğelerinin Dağılımı

ÜNİTE	Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar (f)	Gösteri Sanatları (f)	Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler (f)	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar (f)	El Sanatları Geleneği (f)	TOPLAM
Toplum İçinde Ben	4	1	---	1	1	7
Ülkem, Kültürüm ve Tarihim	321	5	7	25	2	360
Yaşadığımız Yer	70	---	2	3	---	75
Teknoloji ve Yaşam	59	---	---	1	---	60
Üretimden Tüketime	70	---	---	2	1	73
Toplum İçin Çalışanlar	33	---	---	---	1	34
Küresel Etkileşim	171	---	---	4	---	175
TOPLAM	728	6	9	36	5	784

Tablo 1. ele alındığında “Toplum İçinde Ben” ünitesinde toplam 7 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 4 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 1 tanesi Gösteri Sanatları, 1 tanesi Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ve 1 tanesi ise El Sanatları Geleneğidir. “Ülkem, Kültürüm ve Tarihim” ünitesinde toplam 360 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 321 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 5 tanesi Gösteri Sanatları, 7 tanesi Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler, 25 tanesi Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ve 2 tanesi ise El Sanatları Geleneğidir. “Yaşadığımız Yer” ünitesinde toplam 75 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 70 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 2 tanesi ise Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler ve 3 tanesi ise Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar. “Teknoloji ve Yaşam” ünitesinde toplam 60 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 59 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar ve 1 tanesi ise Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar. “Üretimden Tüketime” ünitesinde toplam 73 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 70 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 2 tanesi Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ve 1 tanesi ise El Sanatları Geleneğidir. “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesinde toplam 34 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 33 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar ve 1 tanesi ise El Sanatları Geleneğidir. “Küresel Etkileşim” ünitesinde toplam 175 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır. Bunlardan 171 tanesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar ve 4 tanesi ise Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar. İncelenen yedi ünite temel alındığında toplamda 728 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 6 tane Gösteri Sanatları, 9 tane Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler, 36 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ve 5 tane El Sanatları Geleneği bulunmaktadır. Böylece toplamda 784 tane SOKÜM ögesi bulunmaktadır.

3.1. Toplum İçinde Ben Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Ögeleri

Toplum İçinde Ben ünitesindeki SOKÜM ögelerinin dağılımı Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Toplum İçinde Ben Ünitesindeki SOKÜM Ögelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar		Gösteri Sanatları	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	El Sanatları Geleneği
Masallar	Adlar	Halk Tiyatrosu	Halk Tarım ve Hayvancılığı	Giyim-Kuşam ve Süslenme
(f)	(f)	(f)	(f)	(f)
1	3	1	1	1

Toplum İçinde Ben ünitesinde toplam 7 SOKÜM ögesi yer almaktadır. Bunların 1 tanesi masallar ve 3 tanesi adlar olmak üzere toplam 4 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar; 1 tanesi halk tiyatrosu olmak üzere toplam 1 tane Gösteri Sanatları; 1 tanesi halk tarım ve hayvancılığı olmak üzere toplam 1 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar; 1 tanesi giyim-kuşam ve süslenme olmak üzere toplam 1 tane El Sanatları Geleneği oluşturmaktadır.

Tablo 2’de incelendiğinde “Toplum İçinde Ben” ünitesinde toplam 7 SOKÜM ögesinin kullanıldığı görülmüştür. Ünite en fazla Masallar ve Adlar ögesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ders kitabı içeriğindeki metin ve görsellerden yapılan değerlendirmelere yer verecek olursak; Ders kitabının 14. sayfasında yer alan “Olaylar ve Sonuçları” metninde geçen yöredeki halkın geçim kaynağının balıkçılık olduğu bilindiğinden Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar kısmının Halk Tarım ve Hayvancılık bölümü balıkçılığa ait olduğuna vurgu yapılmıştır. Kitabın 16. sayfasında yer alan “Pusula” ile ilgili metin ve görsel ele alındığında metinde Amerika kıtasına vurgu yapıldığı ve böylece yer yer adlarına ait bir bilgi yapısı içerdiği görülmektedir. Kitabın 16. sayfasında yer alan “Arslanköy Kadınlar Tiyatro Topluluğu” metin ve görseli birlikte ele alınmıştır.

Şekil 1. Ders kitabı içeriklerinden bir örnek

Metinde verilmek istenen mesajdan yola çıkarak Gösteri Sanatlarına ait halk tiyatrosu olduğu görülmekte ayrıca metne bağlı görsel yerel tarzda giyim-kuşam ve süslenmeye dair sembolik yani geleneksel giyimi temsil etmektedir. Kitabın 18. sayfasında yer alan “Küçük Çivi” masalına ait metinde verilmek istenen mesajdan hareketle Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından masallar kısmına ait olduğu görülmektedir.

3.2. Ülkem, Kültürüm ve Tarihim Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Ögeleri

Ülkem, Kültürüm ve Tarihim ünitesinde toplam 360 SOKÜM ögesi incelenmiştir. Bunların 1 tanesi efsaneler, 1 tanesi fıkralar, 1 tanesi selamlaşma sözleri, 314 tanesi adlar ve 4 tanesi halk şiiri olmak üzere toplam 321 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlara; bunların 1 tanesi efsaneler, 1 tanesi fıkralar, 1 tanesi selamlaşma sözleri, 314 tanesi adlar ve 4 tanesi halk şiiri olmak üzere toplam 321 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar; 2 tanesi halk müziği ve 3 tanesi halk oyunları olmak üzere toplam 5 tane Gösteri Sanatları; 2 tanesi törenler, kutlamalar ve ritüeller; 5 tanesi halk hukuku olmak üzere toplam 7 tane Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve şölenler; 1 tanesi halk botaniği, 11 tanesi halk mimarisi, 1 tanesi halk

ekonomisi, 3 tanesi halk taşımacılığı, 1 tanesi halk haberleşme ve teknikleri, 4 tanesi halk tarım ve hayvancılığı ve 4 tanesi halk mutfacı olmak üzere toplam 25 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar; 1 tanesi geleneksel meslekler ve 1 tanesi giyim, kuşam ve süslenme olmak üzere toplam 2 tane El Sanatları Geleneği

oluşturmaktadır. Ülkem, Kültürüm ve Tarihim” ünitesindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Ülkem, Kültürüm ve Tarihim Ünitesindeki SOKÜM Öğelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar					Gösteri Sanatları		Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler			Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar						El Sanatları Geleneği	
Efsaneler (f)	Fıkralar (f)	Selamlama Sözlere (f)	Adlar (f)	Halk Şiiri (f)	Halk Müziği (f)	Halk Oyunları (f)	Törenler, Kutlamalar Ve Ritüelleri (f)	Halk Hukuku (f)	Halk Botanığı (f)	Halk Mimarisi (f)	Halk Ekonomisi (f)	Halk Taşımacılığı (f)	Halk Haberleşme ve Teknikleri (f)	Halk Tarım ve Hayvancılığı (f)	Halk Mutfacı (f)	Geleneksel Meslekler (f)	Giyim, Kuşam ve Süslenme (f)
1	1	1	314	4	2	3	2	5	1	11	1	3	1	4	4	1	1
321					5		7			25						2	

SOKÜM öğelerine dair ders kitabı içeriklerinde Kitabın 36. sayfasında yer alan “Tarihe Yolculuk” metni ve görseli bütünsel bir açıdan ele alındığında bu içerikte Sümerler, Mezopotamya, Anadolu, Mısır ve Hindistan gibi yer adları geçmektedir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait yer adları bulunmaktadır. Ayrıca sayfanın en başında yer alan görsel ele alındığında ise eski döneme ait bir taşıma aracının olduğu görülmektedir. Bundan dolayı burada Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk taşımacılığına ait tekerlekli araçlar bulunmaktadır. Şekil 2’de buna ait örnek gösterilmektedir.

Şekil 2. Asurlu askerler ve kralın arabası görseli ve tarihe yolculuk metni

Kitabın 38. sayfasında Sümerlere ait metin ve görsel 2.6.’da incelendiğinde “ziggurat” adı verilen yapıtın yapım ve özelliklerinden bahsedildiği görülmektedir. Bundan dolayı burada Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk mimarisinden konutlar ve yapım teknikleri, yiyecek-içecek depoları ve ibadethaneler; halk mutfacıdan ise gıda depolama kültürü-

saklama mekânları bulunduğu görülmektedir. Şekil 3’te buna ait ders kitabının ilgili sayfasından alınmış bir örneğe yer verilmiştir.

Şekil 3. Sümerlere ait taş kabartma

Ders kitabının 39. sayfasında yer alan görsel 2.9 ve ilgili metin içeriği incelendiğinde içerikte adı geçen Babil, Sümer, Asur gibi medeniyetlere özgü sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerin yer aldığı tespit edilmiştir. İçeriklerde Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk botanığı; halk haberleşme ve tekniklerinden ise haberci/ulak bulunduğu görülmektedir. Yine kitabın 40. sayfasında yer alan görseller ve metin içeriğinde Anadolu Medeniyetlerine özgü sosyoekonomik durumlardan bahsedilmektedir. Metin içeriklerinde bu alanda yapılan incelemeye göre Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk tarım ve hayvancılığın ekincilik ve hayvancılık olduğu görülmüştür.

Kitabın 42. sayfasında yer alan görsel 2.15 ve metinler incelendiğinde Frigler, Frig Kralı Gordios, Gordion, Tanrı Dionisos ve Frig Kralı Midas gibi adların kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun dışında Frig Kralı Midas’a ait efsanelere de yer verilmektedir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait yer ve kişi adları ve efsaneler alanından kent efsaneleri bulunmaktadır. Kitabın 43. sayfasında yer alan görsel 2.18 ve metin

içerikleri incelendiğinde medeniyetlere özgü sosyoekonomik durumları yansıtan ticari faaliyetlerden söz edilmektedir. Burada Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk ekonomisinden takasa yer verildiği tespit edilmiştir.

Kitabın 46. sayfasında yer alan görsel 2.23'te Bursa Cumalıkızık köyü'ne yer verilmiştir. Metin içeriğinde ise Cumalıkızık köyü ile alakalı kültürel özelliklerine değinilmekte ve bununla ilgili etnografya müzesi kurulduğundan söz edilmektedir. Bundan dolayı burada Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler alanından halk hukukuna ait gelenek ve göreneklerin olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır. Şekil 4'te kitap içeriğindeki görsel ve metin örneği yer almaktadır.

Şekil 4. Geleneksel bir mekân sembolü Bursa Cumalıkızık Köyü

Kitabın 50. sayfasında yer alan görseller ve metin birlikte ele alındığında içerikte konuya girişte bir tekerleme ile başlandığı görülmektedir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından halk şiirine ait tekerlemeler bulunmaktadır. Bunun dışında içerikte Ramazan ve Kurban bayramlarının bölgelere ve kültürlerle göre nasıl kutlandığı belirtilmektedir. Bundan dolayı burada Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler alanından törenler, kutlamalar ve ritüellerine ait kutlamalar bölümünün bayramlar ögesi bulunmaktadır. 51. Sayfada yer alan görsellerde ve metin içeriklerinde el işleriyle yapılan geleneksel mesleğin ne olduğu verilmektedir. Bundan dolayı burada El Sanatları Geleneği alanından geleneksel mesleklere ait dokumacılık olduğu görülmektedir. Şekil 5'te ders kitabı içeriğinden alınan geleneksel mesleklere örnekler yer almaktadır.

Şekil 5. Ders kitabı içeriğinde geleneksel mesleklere örnekler

Ders kitabının 52. sayfasında yer alan görsel ve metin içeriklerinde de kültürel öğelerimizden biri olan düğün hakkında bilgiler verilmektedir. Verilen bu bilgilerden hareketler burada Gösteri Sanatları alanından halk müziğine ait halk çalgıları bölümünden vurmali halk çalgıları bulunmaktadır. Kitabın 53. sayfasında yer alan görsel 2.11.'deki metin-görsel bütünü ele alındığında bölgelere özgü halk oyunları ve bunlara ait görsel sunumlarla içeriklerinden bahsetmektedir. Bundan dolayı burada Gösteri Sanatları alanından halk müziğine ait halk çalgıları bölümünden üflemeli halk çalgıları ve halk oyunlarına ait halay, zeybek ve horon bulunmaktadır. Şekil 6'da ders kitabı içeriğinden bir örneğe yer verilmiştir.

Şekil 6. Ders kitabı içeriğinden gösteri sanatlarına örnekler

Kitabın 57. sayfasında yer alan görsel 2.12.'deki metin-görsel ilişkisi ele alındığında görselle uyumlu olacak şekilde Nasreddin Hoca fıkrasına yer verildiği görülmektedir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından fıkralar bulunmaktadır. Kitabın 59. sayfasında yer alan görsel 2.50.'de ve metinde kültürümüzde yer alan mendil ögesi hakkında bilgiler verilmektedir. Bundan dolayı burada El Sanatları Geleneği alanından giyim, kuşam ve süslenme bulunmaktadır. Kitabın 60. sayfasında yer alan metinde Kaşgarlı Mahmud'un Divânu Lügâti't-Türk adlı eserinden insanların günlük iletişimde kullanmış olduğu selamlaşma kelimelerine yer verilmektedir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından selamlaşma sözleri bulunmaktadır.

3.3. Yaşadığımız Yer Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Öğeleri

“Yaşadığımız Yer” ünitesindeki SOKÜM öğelerinin dağılımı Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. Yaşadığımız Yer Ünitesindeki SOKÜM Öğelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar
<i>Adlar (f)</i>	<i>Halk Hukuku (f)</i>	<i>Halk Mimarisi (f)</i>
70	2	3

Yaşadığımız Yer ünitesinde yer alan toplam 75 SOKÜM ögesi incelendiğinde bunların 75 tanesi adlar olmak üzere toplam 70 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 2 tanesi halk hukuku olmak üzere toplam 2 tane Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler ve 3 tanesi halk mimarisi olmak üzere toplam 3 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar oluşturmaktadır.

Ders kitabı içeriğinden bu öğelerle ilgili örneklerde; Kitabın 70. sayfasında yer alan “Doğuda Kar Çilesi, Batıda Deniz Keyfi” başlıklı yazıda Muğla, Bodrum, Kars, Ardahan, Erzurum, Ege, Sibirya gibi yer adlarının kullanılmıştır. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait yer adları ögesi bulunmaktadır. Kitabın 72. sayfasında yer alan görsel 3.11’de geleneksel kerpiç ev örneğine yer verilmiştir. Bundan dolayı burada Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk mimarisinden konutlar ve yapıım teknikleri bulunduğu görülmektedir. Şekil 7’de ders kitabı içeriğinden bir örnek yer almaktadır.

Şekil 7. Geleneksel kerpiç ev örneği

Kitabın 89. sayfasında yer alan görsel 3.57 ve görsel 3.58 ile metin içeriğinde doğa kaynaklı afetler sonrası toplumsal birlik ve dayanışmanın öneminden bahsedilmekte ayrıca bu gibi kriz durumlarında hem bireysel hem de kurum ve kuruluşların yardımlaşmadaki öneminden bahsedilmektedir. Bundan dolayı burada Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler alanından halk hukukuna ait halk hukuku uygulamaları bölümünden yardımseverlik bulunmaktadır. Şekil 8’de ders kitabı içeriğinden alınan afet ve acil durumlardan sonra verilen psikolojik destek ve yardımlaşma ile ilgili içerik örneği gösterilmektedir.

Şekil 8. Afet ve acil durumlarda yardımlaşmanın önemine örnek

3.4. Teknoloji ve Yaşam Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Öğeleri

“Teknoloji ve Yaşam” ünitesindeki SOKÜM öğelerinin dağılımına Tablo 5’te yer verilmiştir. Teknoloji ve Yaşam ünitesinde yer alan toplam 60 SOKÜM ögesi incelendiğinde bunların 59 tanesi adlar olmak üzere toplam 59 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar ve 1 tanesi halk haberleşme ve teknikleri olmak üzere toplam 1 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar oluşturmaktadır.

Tablo 5. Teknoloji ve Yaşam Ünitesindeki SOKÜM Öğelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar
<i>Adlar (f)</i>	<i>Halk Haberleşme ve Teknikleri (f)</i>
59	1

Ders Kitabı içeriğinden bu öğelerle ilgili örnekte; kitabın 98. sayfasında yer alan görseller ve metin içeriği incelendiğinde şehir ve kişi isimlerinin yer aldığı görülmektedir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait kişi ve yer adları öğeleri bulunmaktadır. Görsel 4.4’te geçmişte bayramlarda insanların sevdiklerine kart gönderdiklerinden bahsederek günümüzde sanal ortamların bu geleneği değiştirdiğine değinilmiştir. Teknolojinin gelişimi ile cep telefonlarından kısa mesaj yoluyla iletişimin yapılabildiğinden söz edildiği bu metin içeriklerinde Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk haberleşme ve teknikleri bulunmaktadır. Şekil 9’da ders kitabı içeriğinden örneğe yer verilmiştir.

Şekil 9. Geleneksel ve modern ilişkiler ve iletişim

3.5. Üretimden Tüketime Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Öğeleri

Üretimden Tüketime ünitesindeki SOKÜM öğelerinin dağılımına Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. Üretimden Tüketime Ünitesindeki SOKÜM Ögelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar		El Sanatları Geleneği
	<i>Adlar</i> (f)	<i>Halk</i> <i>Taşımıcılığı</i> (f)	<i>Halk Haberleşme ve</i> <i>Teknikleri</i> (f)
			<i>Giyim, Kuşam ve</i> <i>Süslenme</i> (f)
70	1	1	1
70		2	1

Üretimden Tüketime ünitesinde yer alan toplam 73 SOKÜM ögesi incelendiğinde bunların 70 tanesi adlar olmak üzere toplam 70 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar, 1 tanesi halk taşımıcılığı ve 1 tanesi halk haberleşme ve teknikleri olmak üzere toplam 2 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ve 1 tanesi giyim, kuşam ve süslenme olmak üzere toplam 1 tane El Sanatları Geleneği oluşturmaktadır.

Ders Kitabı içeriğinden bu ögelerle ilgili örnekte; kitabın 121. sayfasında yer alan görsel 5.3 Kaş, Antalya'ya aittir. Görseldeki yer adları Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait yer adları bulunmaktadır. Kitabın 125. sayfasında "Çevremdeki Meslekler" başlıklı metin içeriğinde Fransız sanatçı Jean-Marc-Cote ve arkadaşları hakkında bilgi verilmiştir. Metin incelendiğinde kişi isminin yer verilmesi Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait kişi adları ögesine işaret etmektedir. 126. Sayfada ise yer ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerden bahsedilmekte ve geleceğin meslekleriyle ilgili farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır. İçeriğe göre Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk taşımıcılığından kara taşımıcılığı ve tekerlekli araçlara yer verildiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde 138. Sayfada da ilk uçak fabrikamız, Nuri Demirağ ve pilot okulu olan "Gök Okulu"ndan bahsedilmektedir. Görselde Türk askerlerinin olduğu görülmektedir. Bundan dolayı burada El Sanatları Geleneği alanından giyim, kuşam ve süslenmeye ait erkek tören giyimine aittir. Ders kitabının 140. sayfasında ise PTT'nin kargo teslimatını nasıl yapacağı hakkında bilgiler verilmektedir. Bundan dolayı burada Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk haberleşme ve teknikleri bulunmaktadır değerlendirme yapılmıştır.

3.6. Toplum İçin Çalışanlar Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Ögeleri

"Toplum İçin Çalışanlar" ünitesindeki SOKÜM ögelerinin dağılımına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. Toplum İçin Çalışanlar Ünitesindeki SOKÜM Ögelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar		El Sanatları Geleneği
<i>Adlar</i> (f)	<i>Halk Şiiri</i> (f)	<i>Geleneksel Meslekler</i> (f)

32	1	1
33		1

Ders Kitabı içeriğinden bu ögelerle ilgili örneklerde; kitabın 159. sayfasında yer alan görseller ve metin içeriği analiz edilmiştir. Görsellerde Mamak ilçesinde kadınların meslek edindirilmesi ile ilgili gazete içeriklere yer verildiği görülmüştür. Gazete haberinde kadınların kursa giderek zanaat gerektiren bir el işini öğrendikleri bilgisi yer almaktadır. Bundan dolayı burada El Sanatları Geleneği alanından geleneksel mesleklerden oyaçılık mesleğinin olduğu görülmektedir. 164. Sayfada ise milli ve manevi değerler ile Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" şiirine yer verilmiştir. Metin içeriğinde Millî Mücadele, bağımsızlık, bayrak, Türkçe, başkent vb. ulusal ögelere yer verildiği tespit edilmiştir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından halk şiiri ile adlara ait kişi ve yer adları bulunmaktadır.

3.7. Küresel Etkileşim Ünitesinde Yer Alan SOKÜM Ögeleri

"Küresel Etkileşim" ünitesindeki SOKÜM ögelerinin dağılımına Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8. Küresel Etkileşim Ünitesindeki SOKÜM Ögelerinin Dağılımı

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar		
	<i>Adlar</i> (f)	<i>Halk Botanığı</i> (f)	<i>Halk Mimarisi</i> (f)
171	1	3	
171		4	

Küresel Etkileşim ünitesinde yer alan toplam 175 SOKÜM ögesi incelendiğinde bunların 171 tanesi adlar olmak üzere toplam 171 tane Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar ve 1 tanesi halk botanığı ve 3 tanesi halk mimarisi olmak üzere toplam 4 tane Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar oluşturmaktadır.

Kitabın 175. sayfasında Isparta şehrinin sembollerinden biri olan gül yetiştiriciliği ve ihracatıyla ilgili bilgiler verilmektedir. Bundan dolayı burada Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk botanığı yer almaktadır. Kitabın 186. sayfasında ise Bosna-Hersek, Mostar şehri, Mostar Köprüsü, Neretva Nehri, Batı Avustralya, Hillier Gölü gibi yer adlarının olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı burada Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar alanından adlara ait kişi ve yer adları ile Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar alanından halk mimarisi bulunmaktadır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmanın inceleme nesnesi olan Sosyal Bilgiler ders kitabında SOKÜM ögeleri ünite ve konu içeriklerinin değişmesine bağlı olarak farklı şekillerde yer almaktadır. SOKÜM için belirlenen her kategori her ünite de bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak SOKÜM ögelerine ilişkin verilerin en fazla "Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar" kısmında yer aldığı görülmektedir.

Bu çalışmada, incelenen yedi ünite temel alındığında “Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar” kısmında (728) tane SOKÜM ögesi bulunmuştur. Pehlivan’ın (2015) araştırmasındaki SOKÜM öğelerinin sayısı frekans cinsinden alınarak Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar ögesinden (7) tane, bir başka çalışmada ise 5. sınıf ders kitabında beş SOKÜM ögesinden de örneklerin bulunduğu ve bunlara bakıldığında “Sözlü Anlatımlar ve Sözlü Gelenekler” ögesinden (4) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görülmektedir (Özbaş ve Çulha Özbaş, 2022). Çalışmanın “Gösteri Sanatları” kısmında (6) tane SOKÜM ögesi bulunmuştur. Pehlivan’ın (2015) araştırmasında, Gösteri Sanatları ögesinden (3) tane, bir diğer çalışmada ise “Gösteri Sanatları” ögesinden (3) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görülmektedir (Özbaş ve Çulha Özbaş, 2022). Çalışmanın “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler” kısmında (9) tane SOKÜM ögesi bulunmuştur. Pehlivan’ın (2015) araştırmasında, Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler ögesinden (6) tane, bir diğer çalışmada ise “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Festivaller” ögesinden (6) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görülmektedir (Özbaş ve Çulha Özbaş, 2022). Araştırmanın Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar kısmında (36) tane SOKÜM ögesi bulunmuştur. Pehlivan’ın (2015, s.55) araştırmasında, Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ögesinden (3) tane, bir diğer çalışmada ise “Halk Bilgisi, Evren ve Doğa ile İlgili Uygulamalar” ögesinden (3) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görülmektedir (Özbaş ve Çulha Özbaş, 2022, s.86). Son olarak çalışmanın El Sanatları Geleneği kısmında (5) tane SOKÜM ögesi bulunmuştur. Pehlivan’ın (2015, s.55) araştırmasında, El Sanatları Geleneği ögesinden (2) tane, bir diğer çalışmada ise “El Sanatları Geleneği” ögesinden ise (5) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görülmektedir (Özbaş ve Çulha Özbaş, 2022, s.86).

Ele alınan bu SOKÜM öğeleri ünite bakımından incelendiğinde bu çalışmada, “Toplum İçinde Ben” ünitesinde toplam (7) tane SOKÜM ögesi, “Ülkem, Kültürüm ve Tarihim” ünitesinde toplam (360) tane SOKÜM ögesi, “Yaşadığımız Yer” ünitesinde toplam (75) tane SOKÜM ögesi, “Teknoloji ve Yaşam” ünitesinde toplam (60) tane SOKÜM ögesi, “Üretimden Tüketime” ünitesinde toplam (73) tane SOKÜM ögesi, “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesinde toplam (34) tane SOKÜM ögesi, “Küresel Etkileşim” ünitesinde toplam (175) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görülmektedir. Pehlivan’ın (2015) araştırmasında, 5. sınıf ders kitabında Gösteri Sanatları ögesinin sadece iki ünite de yer verildiği, Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler ögesinin dört ünite de yer verildiği, Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar ögesinin üç ünite de yer verildiği ve El Sanatları Geleneği ögesinin ise sadece bir ünite de yer verdikleri söylenmektedir. Bir diğer çalışmada ise SOKÜM öğeleri ünite yerine öğrenme alanı temelinde alınmaktadır. Bunun sonucunda Birey ve Toplum öğrenme alanında (1) tane, Kültür ve Miras öğrenme alanında (18) tane, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında (2) tane ve Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında ise (1) tane SOKÜM ögesinin yer aldığı görüldüğü ve tüm SOKÜM öğelerinin ise dört öğrenme alanında verildiği, ancak üç öğrenme alanında yer almadığı görülmektedir. (Özbaş ve Çulha Özbaş, 2022). Bir diğer çalışmada, öğretim programı, ders kitapları ve öğretmen adaylarının

görüşlerine yer verilmiştir (Batmaz, Yurtbakan, 2023; Demirezen, Aktaş, 2020; Pehlivan, 2015).

Çalışmada sosyal bilgiler ders kitabının SOKÜM öğelerine göre incelenmesi sonucunda yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları dışındaki öğelere yer verildiği görülmektedir. Soküm öğelerinin en çok “Ülkem, Kültürüm ve Tarihim” ünitesinde yer aldığı görülmektedir. Soküm öğelerinin bu ünite de yoğunluk kazanmasının ünitenin kazanımları gereği normal olduğu düşünülmektedir. Unesco’ya ilişkin bilgilerin son ünite olan “Küresel Etkileşim” ünitesinde yer verildiği görülmektedir. Bunun bir kısıtlılık oluşturduğu düşünülmektedir. Unesco’ya ilişkin bilgi ve etkinliklere “Ülkem, Kültürüm ve Tarihim” ünitesinde değinilmesi faydalı olacaktır.

Finansman Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kişi, kurum ya da kuruluştan maddi destek alınmadığı beyan edilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması olmadığı beyan edilmiştir.

5. Kaynakça

- Batmaz, O., ve Yurtbakan, E. (2023). İlkokul Türkçe, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarının kültürel miras unsurları açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(1), 1-21. <https://doi.org/10.37217/tebd.1115153>
- Braun, V., and Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. Sage.
- Demir, Y., ve Atasoy, E. (2018). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 753-780.
- Demirezen, S., ve Aktaş, G. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 2-18.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., ve Öztürk, S. (2023). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Technology research and development*, 29(2), 75-91.
- Gündüz Alptürker, İ., Gök, T., ve Alptürker, H. (2021). Somut olmayan kültürel miras farkındalığının bilinirlik ve deneyimleme açısından değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, 17, 16-31.
- Gürkan, B. (2015). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel yayınevi.
- Lincoln, Y. S., and Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.

- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*.
- Oğuz, M. Ö. (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir? Geleneksel*.
- Özbaş, M., ve Çulha Özbaş, B. (2022). Ortaokul sosyal bilgiler öğretim programına ve ders kitaplarına yansıyan somut olmayan kültürel miras unsurları. *Diyalektolog – Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 75-98.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pehlivan, A. (2015). *Açık ve örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğelerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Türker, A., ve Çelik, İ. (2012). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler. *Yeni Fikir Dergisi*, 4(9), 86-98.
- Ulutaş, B. (2017). Doküman analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (s. 279-297). Anı.
- Unesco (t.y.). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi*, 10 Mayıs 2024 tarihinde edinilmiştir.
<https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Şeçkin Yayıncılık.
- Yücel Batmaz, N. ve Biçici, G. (2021). Türkiye’de somut kültürel mirasın korunması üzerine bir alan araştırması: Kırıkkale-Delice örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1), 97-110. <https://doi.org/10.33712/mana.827589>